

**SİBER ZORBALIĞA SEYİRCİ MÜDAHALE ÖLÇEĞİNİN TÜRKÇE'YE
UYARLANMASI: GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI**

**Adaptation of The Bystander Intervention Scale in Cyber Bullying Into Turkish:
Validity And Reliability Study**

Adem PEKER

Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü
adem.peker@atauni.edu.tr

 <https://orcid.org/0000-0002-3594-9166>

Merve Perihan KARS

Doktora Öğrencisi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
axoymr@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0002-8960-1675>

Adnan TAŞGIN

Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü
atasgin@atauni.edu.tr

 <https://orcid.org/0000-0002-3704-861X>

Cite As/Atıf: Peker, A., Kars, M.P., & Taşgın, A. (2024). Siber zorbalığa seyirci müdahale ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2), 199-220.
<https://doi.org/10.31463/aicusbed.1426691>

ISSN: 2149-3006

e-ISSN: 2149-4053

Makale Türü- <i>Article Type</i> :	Araştırma Makalesi – <i>Research Article</i>
Geliş Tarihi- <i>Received Date</i> :	17.08.2023
Kabul Tarihi- <i>Accepted Date</i> :	04.07.2024
Sorumlu Yazar- <i>Corresponding Author</i> :	Adem PEKER
Sayfa Aralığı- <i>Page Range</i> :	199-220
Doi Numarası- <i>Doi Number</i> :	 https://doi.org/10.31463/aicusbed.1426691

<http://dergipark.gov.tr/aicusbed>

This article was checked by

 iThenticate

SİBER ZORBALIĞA SEYİRCİ MÜDAHALE ÖLÇEĞİNİN TÜRKÇE'YE UYARLANMASI: GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

Adaptation of The Bystander Intervention Scale in Cyber Bullying Into Turkish:
Validity And Reliability Study

Adem PEKER
Merve Perihan KARS
Adnan TAŞGIN

Öz

Bu çalışma da siber zorbalığa seyirci müdahale ölçeğinin (SZSMÖ) Türk kültürüne uyarlanması, geçerlik ve güvenirlik analizlerinin yapılması amaçlanmıştır. SZSMÖ, çevrimiçi pasif yabancı, çevrimiçi mağdurun savunucusu, çevrimiçi zorbanın destekçisi, yüz yüze pasif yabancı, yüz yüze mağdurun savunucusu ve yüz yüze zorbanın destekçisi olmak üzere 6 alt boyut ve 40 maddeden oluşmaktadır. Araştırmaya Erzurum il merkezinde yaşları 14 ile 15 arasında değişen 265 (180 Kız, 85 Erkek) öğrenci katılmıştır. Altı boyutu olan ölçeğin yapı geçerliği için doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Ölçeğin uyum indeks değerleri ($\chi^2/sd= 3,12$; CFI = .90; IFI = .90; GFI= .90; SRMR = .063; RMSEA = .046) altı boyutlu yapıyı doğrulamıştır. Ölçeğin Cronbach Alpha değerleri ölçeğin tümü için .80, alt boyutların ise .67 ile .87 arasında değişmektedir. SZSMÖ'nin McDonald (ω) güvenirlik katsayısı ölçeğin tümü için .81, alt boyutlarının ise .68 ile .87 arasındadır. Ölçek alt boyutlarına değerlendirilmektedir. Ölçekten alınan yüksek puan o alt boyuta ilişkin siber zorbalığa seyirci müdahalesini göstermektedir. Sonuç olarak ölçek, Türkiye'deki ergenlerin siber zorbalık seyirci müdahale düzeylerini ölçecek kanıtlayıcı bilgiler sunmuştur.

Anahtar kelimeler: Siber zorbalık, seyirci müdahalesi, ölçek uyarlama.

Abstract

In this study, we aimed to adapt the cyberbullying bystander intervention scale (CBIS) to Turkish culture and conduct validity and reliability analysis. CBIS consists of 6 subscales and 40 items: online passive stranger, online victim's advocate, online bully's supporter, face-to-face passive stranger, face-to-face victim's advocate, and face-to-face supporter of the bully. 265 students (180 girls, 85 boys) aged between 14 and 15 in Erzurum city center participated in the research. Confirmatory factor analysis was performed for the construct validity of the scale, which has six dimensions. The fit index values of the scale confirmed the six-dimensional structure ($\chi^2/sd= 3,12$; CFI = .90; IFI = .90; GFI= .90; SRMR = .063; RMSEA = .046). Cronbach Alpha values of the scale vary between .80 for the whole scale and .67 and .87 for the sub-dimensions. The McDonald (ω) reliability coefficient of CBIS is .81 for the entire scale and between .68 and .87 for its sub-dimensions. The scale is evaluated according to its sub-dimensions. A high score on

the scale indicates cyber bystander intervention regarding that sub-dimension. As a result, the scale provided evidential information to measure the cyberbullying bystander intervention levels of adolescents in Turkey.

Key Words: Cyber bullying, bystander intervention, scale adaptation.

Giriş

Sosyal ağlara erişimin artmasıyla birlikte dijital medya, bireylerin sosyal yaşamlarının ayrılmaz bir parçası olarak görülmektedir (Barlett ve Helmstetter, 2018). Sosyal ağlarda özellikle ergenler, akranları ve aileleri ile dijital iletişim kurarak kimlik oluşturmalarına olanak sağlayan ortamda bulunmaktadır (Reid Chassiakos vd., 2016). Bu kapsamda Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2022 verileri incelendiğinde internet kullanan bireylerin %85, düzenli kullanan bireylerin %82.7 olduğu görülmüştür. 6-15 yaş arasındaki çocukların bilişim teknolojilerini kullanım araştırmasında (TÜİK, 2021) internet kullanım oranının %82.7, bunlar arasında düzenli internet kullanan çocukların %31.3'ünün sosyal medya kullandığı bildirilmiştir.

Günümüzde iletişim araçlarındaki gelişmeler bireylerin davranışlarını da etkileyebilmektedir. İletişim araçları bireylerin diğerleriyle iletişim tarzlarını, sosyal etkileşimini, bilgiye ulaşmasını ve eğlence biçimini değiştirebilmektedir. Bu değişim, gençlerin iletişim araçlarını kullanım tarzlarında değişimlere yol açabilmektedir. Öyle ki gençler; günün büyük bir bölümünü iletişim teknolojileri kullanmakla geçirebilmekte, arkadaşlarıyla sosyal medya üzerinden iletişime geçebilmektedir (Patchin ve Hinduja, 2012 Palfrey ve Gasser, 2008). Elektronik iletişim araçlarının sosyal iletişimi artırmasına rağmen başkalarına zarar verici davranışların da gösterilmesine yol açmıştır. İnternetin hissedilen zararları arasında tanınmadık insanlarla karşılaşmak, şifrelerin ele geçirilmesi, tehdit edilmek, cinsel içerikli mesajlar almak gibi olumsuz durumlar yer almaktadır (Vandebosch ve Cleemput, 2009). Aksaray (2011), insanların teknolojiyi olumsuz kullanmalarını zorbalığın yeni bir çeşidi olan siber zorbalık kavramını ortaya çıkardığını bildirmiştir.

Belirgin bir şekilde siber zorbalık, bir grup ya da birey tarafından bilişim ve iletişim teknolojilerini kullanarak, başka kişilere (mağdur) yönelik zaman içinde tekrarlı, kasıtlı ve saldırganca eylem olarak tanımlanmaktadır (Smith vd., 2008). Siber zorbalık, geleneksel zorbalıkta (yüz yüze) olduğu gibi zarar verilen davranışın tekrarlanması, kasıtlı yapılması ve güç dengesizliği gibi özelliklerle örtüşmektedir (Barlett ve Wright, 2018:

Kowalski ve Limber, 2013). Siber zorbalık diğer kişilere karşı düşmanlık, korkutma ve beraberinde gelen tehdit, küçük düşürme gibi olumsuz amaç güden bilgilerin kasıtlı bir şekilde gönderilmesidir (Patchin ve Hinduja, 2012). Gerek dünyadaki farklı ülkelerdeki çalışmalar gerekse Türkiye'deki çalışmalar siber zorbalığın önemli bir sorun olduğunu ortaya koymaktadır (Hsieh, 2020; Livazović ve Ham, 2019; Peker ve Kasikci, 2022; Peker ve Nebioglu-Yildiz, 2021).

Siber zorbalık sürecinde yer alan bireyler, çeşitli roller sergileyerek farklı davranışlarda bulunabilirler (Jenkins ve Nickerson, 2017). Zorbalıkta katılımcı rolleri olarak da bilinen (Salmivalli vd., 1996) ve üzerinde en çok araştırma yapılan roller; zorba, mağdur ve seyircilerdir. Karşısındaki kişiyi kırarak, utandıracak ve küçük düşürecek hareketler sergileyene *zorba*; kötü ve itici davranışlara maruz kalana *mağdur*; zorbalığa uğramayan ancak zorbalığa şahit olanlara ise *seyirci* denilmektedir (Midgett vd., 2017; Pişkin, 2010).

Elektronik araçları başkalarına zarar vermek için kullanan kişiler siber zorba olarak tanımlanmaktadır (Gini, Card, Pozzoli, 2018; Kowalski ve Limber, 2013; Mishna vd., 2010). Siber ağların yüz yüze ortama göre anonim olması, çevrimiçi ortamda saldırganca davranma potansiyelini artırabilmektedir (Bauman, 2014). Siber mağdur kendisini rahatsız eden kişinin kim olduğunu çoğu zaman bilemediği için bu gizlilik durumu, saldırganca gerçek hayattakine oranla daha rahat davranma olanağı sağlamaktadır (Mesch, 2009; Mishna vd., 2010). Siber mağdur siber zorbalığın diğer rollerinden biridir (Sobba vd., 2017). Siber zorbalık yaşayan bireyler üzüntü, anksiyete, korku gibi duyguları yaşamakta ve dikkat eksikliği nedeni ile okul notlarında düşmeler olabilmektedir (Beran ve Li, 2005). Yapılan çalışmalar mağdurların çoğunun başına gelen olaydan hiç kimseye bahsetmemeyi tercih ettiklerini ortaya koymuştur (Aricak vd., 2008; Juvonen ve Gross, 2008; Smith vd., 2008).

Siber zorbalığın diğer rollerinden birinde zorbalığa seyirci olmaktır (Betts, Spenser, Gardner, 2017; Dennehy, Meaney, Cronin, Arensman, 2020). Dijital iletişim ağının eyleme tanık olma kapasitesi bakımından büyük bir izleyici kitlesi bulunmaktadır (Macaulay, Betts, Stiller, Kellezi, 2022; Pepler, Mishna, Doucet, Lameiro, 2021). Zorbalık olayında seyirci müdahalesinin, zorbalığı durdurmanın en hızlı ve en etkili yollarından biri olduğu bildirilmektedir (Salmivalli vd., 2011). Ancak zorbaların ve mağdurların davranışlarının daha somut olması sebebiyle bu rollere daha çok odaklanıldığı, bu sebeple seyirci rolüne yeterince odaklanılmadığı

belirtilmektedir (Jenkins ve Nickerson, 2017). Siber zorbalığı gören birçok kişi olabilir. Nitekim Midgett vd. (2017) öğrencilerin %60'ının seyirci rolünde olduklarını rapor etmiştir. Seyircilerin tepkileri zorbalığın devam etmesini ya da azalmasını sağlayabilir. Dolayısıyla seyircilerin müdahale davranışları oldukça önemlidir (Jenkins ve Nickerson, 2017; Nickerson vd., 2016).

Seyirci davranışları, zorbanın davranışlarını artırabilir ya da azaltabilir (Chu, 2020). Zorbanın çevrimiçi ortamdaki eylemlerine katılmak, ona yardım etmek (örneğin iletmek, kötü yorumlar eklemek) ve pekiştirici davranışlarda bulunmak (örneğin gülmek) zorbaya olumlu geri bildirim sağlayabilir ve bu davranışın devam etmesi için onu cesaretlendirebilir (Salmivalli, 2010). Ayrıca pasif seyirci olarak kalma, zorbaya olumlu geri bildirim sağlayabilir. Çünkü zorba ve mağdur, bunu zorbalığı sessiz bir şekilde onaylama biçimi olarak görebilir (Kowalski vd., 2014). Bu sonuçlar seyirci müdahale rollerinin daha fazla farklılaştırılması ve netleştirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Seyircilerin zorbalık durumlarıyla karşı karşıya kaldıklarında nasıl davranış sergileyecekleri birçok araştırmaya konu olmuştur (Jenkins ve Nickerson, 2017; Kurt Demirbaş, Öztemel, 2019; Sarmiento vd., 2019). Seyirci davranışlarını incelemek için öncelikle zorbalığın yüz yüze (çevrimdışı) ve siber (çevrimiçi) türlerinin bilinmesine gerek duyulmaktadır. Çevrimiçi ve çevrimdışı zorbalığın ortamsal özelliklerinden kaynaklı olarak seyircilerin müdahalelerinin farklılaşabileceği düşünülmektedir. Çevrimdışı zorbalıkta seyircilerin zorbaya destek olan taraftar/güçlendirici, zorbayı pekiştiren alkışçı/yardımcı, zorbalığa müdahale etmeyen dışarıdaki/yabancı, mağdurun yardımcısı önleyici/savunucu şeklinde dört farklı davranış türleri vardır (Sarmiento vd., 2019). Siber zorbalıkta ise seyircilerin çevrimiçi pasif yabancı, çevrimiçi mağdurun savunucusu, çevrimiçi zorbanın destekleyicisi, yüz yüze pasif yabancı, yüz yüze mağdurun savunucusu, yüz yüze zorbanın destekleyicisi olmak üzere altı farklı davranış sergileyebilecekleri düşünülmüştür (Macaulay vd., 2022). Dolayısıyla siber zorbalık olayında seyircilerin rollerini belirleyecek ölçme aracına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ölçme aracı siber zorbalık ile ilgili bilgilerin genişletilmesini sağlayabilir.

Araştırma kapsamında ele alınan siber zorbalık kavramının katılımcı rollerinden zorba ve mağdura ek olarak daha az çalışılan seyircilerin müdahale davranışları incelenmiştir. Bu gerekçe ile alan yazınında boşluk olan Siber Zorbalığa Seyirci Müdahale Ölçeği'nin [SZSMÖ] Türkçe'ye uyarlama çalışması yapılmıştır. Bu çalışma ile siber zorbalığa seyirci

müdahale profilini tespit etmek veya alt boyutları ile ayrı ayrı betimsel analiz yapabilmek için geçerlik ve güvenilirliği sağlanmış bir ölçeğin alan yazınına kazandırılması hedeflenmiştir.

Araştırma kapsamında cevap aranan sorular aşağıda verilmiştir:

1. Türkçe'ye uyarlanan Siber Zorbalığa Seyirci Müdahale Ölçeği, geçerli ve güvenilir midir?
2. Lise öğrencilerinin cinsiyetlerine göre siber zorbalığa müdahale davranışları arasında anlamlı farklılaşma var mıdır?
3. Lise öğrencilerinin sınıf düzeyine göre siber zorbalığa müdahale davranışları arasında anlamlı farklılaşma var mıdır?

Yöntem

Araştırma Modeli

Siber Zorbalığa Seyirci Müdahale Ölçeği'nin (SZSMÖ) Türkçe'ye uyarlanması ve psikometrik özelliklerinin incelenmesini amaçlayan bu araştırma, ilişkisel bir tarama çalışmasıdır. İlişkisel çalışmalar, araştırılmak istenen değişkenler ile var olan durumu ortaya koymayı amaçlamaktadır (Karasar, 2023).

Çalışma Grubu

Araştırmaya 2022-2023 eğitim-öğretim yılında Erzurum ilinde random yöntemiyle seçilen iki okulda öğrenim gören 265 lise öğrencisi katılmıştır. Ferguson ve Cox'a (1993) göre örneklem büyüklüğünün en az $N=100$ olması faktör analizi yapmak için yeterlidir. Iacobucci (2010) ölçekteki her bir madde sayısının en az beş veya on katının alınmasını önermektedir. Ölçeği oluşturan 40 maddenin en az 200 ile 400 katılımcı gerektirdiği düşünüldüğünde, bu çalışmanın 265 kişi ile madde sayısının yaklaşık altı buçuk katı kadar olduğu görülmektedir. Her iki görüş dikkate alındığında ölçek uyarlama çalışmasında ulaşılan örneklem grubunun doğrulayıcı faktör analizi yapmak için yeterli sayıda olduğu söylenebilir.

Araştırma için veri toplanan örneklem grubunun %32.1'i erkek ($N=85$) ve %67.9'u kız ($N=180$) öğrenciden oluşmaktadır. Öğrencilerin %68.7'si ($N=182$) dokuzuncu sınıfta; %31.3'ü ($N=83$) onuncu sınıfta öğrenim görmektedir. Çalışma grubu yaş ortalaması 14,6 ($Sd = 0.36$)'dır. Çalışma grubuna ilişkin bilgiler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Değişkenler	Kategori	N	%
Cinsiyet	Erkek	85	32,1
	Kız	180	67,9
Yaş	14	175	
	15	180	
Sınıf	9	182	68,7
	10	83	31,3

Veri Toplama Aracı

Siber Zorbalığa Seyirci Müdahale Ölçeği (SZSMÖ): Öğrencilerin siber zorbalığı seyirci müdahale düzeylerini belirlemek için Macaulay vd. (2022) tarafından geliştirilen ölçek kullanılmıştır. Ölçek çevrimiçi pasif yabancı, çevrimiçi mağdurun savunucusu, çevrimiçi zorbanın destekçisi, yüz yüze pasif yabancı, yüz yüze mağdurun savunucusu ve yüz yüze zorbanın destekçisi olmak üzere 6 alt boyut ve 40 maddeden oluşmaktadır. Maddeler 5’li Likert ölçeğine dayanmaktadır (1= Beni kesinlikle yansıtmıyor ile 5= Beni kesinlikle yansıtıyor arası). 11-20 yaş arasındaki kişiler için geliştirilen ölçek, lise düzeyindeki 14-16 yaşlarındaki öğrencilere uygulanmıştır. Uyarılama aşamasında yapılan Doğrulayıcı faktör analizi sonucuna göre Cronbach Alpha değeri .81 olarak bulunmuştur. Bu sonuç, ölçeğin Türkiye’deki lise öğrencilerinin siber zorbalığa seyirci müdahalesini ölçmek amacıyla kullanılabileceğini göstermektedir.

Prosedür

Ölçeğin uyarılama çalışması için öncelikle ölçeği geliştiren Macaulay’dan izin alınmıştır. Daha sonra ölçek Eğitim Fakültesi İngilizce Öğretmenliği programında görev yapan 2 öğretim üyesi tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Ölçeklerin Türkçe ve İngilizce formları arasındaki tutarlılıkları 22 kişiye uygulanarak incelenmiştir. Ölçeğin dil düzenlemeleri yapıldıktan sonra deneme Türkçe formu hazırlanmıştır. Ölçeğe ilişkin dil ile ilgili düzenlemeler yapıldıktan sonra Türkçe formu elde edilmiştir. Son aşamada bu form Psikolojik Danışma ve Rehberlik bölümünde görev yapan 3 öğretim üyesi tarafından incelenmiş ve ilgili öğretim üyelerinin görüşleri alınmıştır. Hazırlanan Türkçe form çoğaltılarak lise öğrencilerine uygulanmış ve veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

Veri Analizi

Yüz yüze toplanan veriler bilgisayar ortamında analiz edilmiştir. Verilerin analizine geçmeden önce aykırı değer ve normallik değerleri incelenmiştir. Verilerin normallik değerleri için çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiştir. Bu işlemler sonucunda 8 kişiye ait verilerin parametrik koşulları ihlal ettiği tespit edilerek veri setinden çıkarılmıştır. Bu veriler veri setinden çıkarıldıktan sonra normallik değerleri yeniden incelenmiştir. Son aşamada ise verilerin normallik varsayımının doğrulandığı görülmüştür. Tüm bu süreçler sonucunda 265 veri üzerinden analizler gerçekleştirilmiştir.

Ölçeğin ve alt boyutlarının iç tutarlılığını belirlemek için Cronbach alfa katsayısı kullanılmıştır. Maddelerin ve alt boyutların orijinal ölçeğin yapısını açıklayıp açıklamadığını belirlemek amacıyla doğrulayıcı faktör analizi (DFA) kullanılmıştır. Uyum indeksleri için CFI, IFI, GFI, SRMR, > .90, RMSEA <.08 ve $\chi^2/sd \leq 5$ kriter olarak alınmıştır (Hu ve Bentler, 1999; Kline, 2015; Özdamar, 2013). Tüm analizlerde SPSS-24 kullanılmıştır. DFA için AMOS 20 istatistik programı kullanılmıştır. Çalışmanın kapsamda öğrencilerin cinsiyet ve sınıf düzeylerine göre müdahale yöntemlerinin farklılaşma düzeyini belirlemek için bağımsız örneklem için t testi yapılmıştır.

Bulgular

SZSMÖ'in belirlenen yapılarının hem toplam puanını hem de alt boyutları arasındaki ilişkilerini ortaya çıkarmak amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır. Bu analizin sonuçları Tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo 2. Siber Zorbalığa Seyirci Müdahale Ölçeğinin Alt Boyutları Arasındaki İlişkiler

Boyutlar	1	2	3	4	5	6	7
1. Çevrimiçi pasif yabancı	1	.47*	-.11	.27*	.38*	-.18*	.59*
2. Çevrimiçi mağdurun savunucusu		1	-.16*	.22*	.70*	-.14*	.79*
3. Çevrimiçi zorbanın destekçisi			1	-.24*	.16*	.49*	.16*
4. Yüz yüze pasif yabancı				1	.27*	-.36*	.35*

5.	Yüz yüze mağdurun savunucusu	1	-.24*	.78*
6.	Yüz yüze zorbanın destekçisi	1		.17*
	Toplam			1

*p<.05

Tablo 2’de görüldüğü gibi, SZSMÖ’ün alt boyutları arasındaki korelasyonlar -.11 ile .79 arasında değişmektedir.

Doğrulayıcı Faktör Analizi

Ölçeğin özgün formunda tanımlanmış 6 boyut olan çevrimiçi pasif yabancı, çevrimiçi mağdurun savunucusu, çevrimiçi zorbanın destekçisi, yüz yüze pasif yabancı, yüz yüze mağdurun savunucusu ve yüz yüze zorbanın destekçisi alt boyutlarının test edilmesi amacıyla 40 madde analize alınmıştır. Bu durumda madde 4, 7, 11, 14, 18 çevrimiçi pasif yabancı; madde 1, 2, 3, 5, 6, 8 çevrimiçi mağdurun savunucusu; madde 9, 10, 12, 13, 15, 16, 17 çevrimiçi zorbanın destekçisi, madde 22, 25, 29, 32, 36 yüz yüze pasif yabancı, madde 19, 20, 21, 23, 24, 26, 27, 28, 30 yüz yüze mağdurun savunucusu, madde 31, 33, 34, 35, 37, 38, 39, 40 yüz yüze zorbanın destekçisi faktöründe yer almıştır. Bununla birlikte madde 22, 25, 29, 32, 36 ters olarak puanlanmaktadır.

DFA sonucu siber zorbalığa seyirci müdahale ölçeğın 6 alt boyutlu yapısının doğrulandığı görülmüştür. SZSMÖ’nün uyum değerleri, ölçeğın DFA sonuçlarının doğrulandığını ortaya koymaktadır ($\chi^2/sd= 3,12$; CFI = .90; IFI = .90; GFI= .90; SRMR = .063; RMSEA = .046). Ölçeğın yüz yüze mağdurun savunucusu alt boyutunun faktör yükleri .35 ile .71 arasında, çevrimiçi mağdurun savunucusu alt boyutunun faktör yükleri .61 ile .74 arasında, yüz yüze pasif yabancı alt boyutunun faktör yükleri .31 ile .75 arasında, çevrimiçi pasif yabancı alt boyutunun faktör yükleri .31 ile .72 arasında, yüz yüze zorbanın destekçisi alt boyutunun faktör yükleri .52 ile .75 arasında ve çevrimiçi zorbanın destekçisi alt boyutunun faktör yükleri .41 ile .60 arasında değişmektedir (Tablo 3). Ölçeğe ait estimate ve standardize edilmiş estimate sonuçları Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Ölçeğe Ait Estimate ve Standardize Edilmiş Estimate Sonuçları

Maddeler	Boyutlar	Estimate	S.E.	C.R.	Standardized Estimate
m18	Çpy	1,00			,56
m14	Çpy	1,18	,16	7,34	,65
m11	Çpy	1,30	,17	7,73	,72
m7	Çpy	1,22	,16	7,53	,68
m4	Çpy	,55	,13	4,20	,31
m8	Çms	1,0			,61
m6	Çms	1,0	,12	8,80	,67
m5	Çms	1,12	,12	9,45	,74
m3	Çms	1,17	,13	9,34	,73
m2	Çms	,96	,12	8,37	,63
m1	Çms	1,08	,12	8,79	,67
m17	Çzd	1,0			,53
m16	Çzd	1,14	,18	6,37	,60
m15	Çzd	1,2	,17	7,10	,54
m13	Çzd	1,59	,28	5,64	,49
m12	Çzd	1,70	,27	6,24	,58
m10	Çzd	1,40	,27	5,24	,44
m9	Çzd	,85	,17	4,97	,41
m36	Ypy	1,0			,75
m32	Ypy	,72	,10	7,04	,55
m29	Ypy	,58	,11	5,18	,38
m25	Ypy	,59	,10	5,55	,41

Maddeler	Boyutlar	Estimate	S.E.	C.R.	Standardized Estimate
m22	Ypy	,48	,11	4,25	,31
m30	Yms	1,0			,35
m28	Yms	1,64	,31	5,26	,71
m27	Yms	1,28	,26	4,83	,53
m26	Yms	1,48	,29	5,05	,62
m24	Yms	1,13	,26	4,32	,41
m23	Yms	1,62	,31	5,25	,70
m21	Yms	1,47	,29	5,05	,61
m20	Yms	1,55	,30	5,09	,63
m19	Yms	1,38	,26	4,73	,51
m40	Yzd	1,0			,73
m39	Yzd	1,05	,09	11,40	,74
m38	Yzd	,93	,09	9,92	,64
m37	Yzd	1,00	,08	11,96	,79
m35	Yzd	,98	,10	9,92	,64
m34	Yzd	1,03	,09	11,29	,75
m33	Yzd	,93	,10	9,21	,60
m31	Yzd	,71	,09	7,95	,52

*Çpy: Çevrimiçi Pasif Yabancı, Çms: Çevrimiçi Mağdurun Savunucusu, Çzd: Çevrimiçi Zorbanın Destekleyicisi, Ypy: Yüz Yüze Pasif Yabancı, Yms: Yüz Yüze Mağdurun Savunucusu, Yzd: Yüz Yüze Zorbanın Destekleyicisi

İç Tutarlılık Güvenirlik Analizleri

Siber Zorbalığa Seyirci Müdahale Ölçeğinin güvenirlik katsayılarını hesaplamak için Cronbach Alpha ve McDonald's Omega değerlerine bakılmıştır. Mevcut veriler ışığında beş maddeli birinci alt boyutun (çevrimiçi pasif yabancı) Cronbach alpha ve McDolnald's omega güvenirlik katsayısı sırasıyla .71 ve .73; altı maddeli ikinci alt boyutun (çevrimiçi mağdurun savunucusu) .83 ve .83; yedi maddeli üçüncü alt boyutun (çevrimiçi zorbanın destekçisi) .70 ve .72; beş maddeli dördüncü alt boyutun (yüz yüze pasif yabancı) .67 ve .68; dokuz maddeli beşinci alt boyutun (yüz yüze mağdurun savunucusu) .81 ve .82; sekiz maddeli altıncı alt boyutun (yüz yüze zorbanın destekçisi) .87 ve .87 olarak bulunmuştur.

Tablo 4. Altı Faktörlü Ölçek Sonuçlarının Güvenirlik Analizleri

Boyutlar	Madde Sayısı	Cronbach Alpha	Mcdonald's Omega	Sonuç
Çevrimiçi pasif yabancı	5	.71	.73	Kabul edilebilir
Çevrimiçi mağdurun savunucusu	6	.83	.83	İyi
Çevrimiçi zorbanın destekçisi	7	.70	.72	Kabul edilebilir
Yüzyüze pasif yabancı	5	.67	.68	Düzeltilbilir
Yüzyüze mağdurun savunucusu	9	.81	.82	İyi
Yüzyüze zorbanın destekçisi	8	.87	.87	İyi
Genel ölçek	40	.80	.81	İyi

Tablo 4 yorumlandığında elde edilen değerlerin .70'in üstünde olduğu için kabul edilebilir olduğu sonucu çıkarılabilir (Karakaya Özyer, 2021). Dördüncü alt boyutun ise ters maddelerden oluşması sebebiyle anlaşılabilirliği düşürdüğü ve güvenirliliği etkilediği düşünülmektedir. Güvenirlik katsayılarının .70 ile yakınlık göstermesi sebebiyle kabul edilebilir

değerlendirilmesi, uygulanırken özellikle dikkat edilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Ölçeğin tamamı için yapılan güvenilirlik analizi sonuçlarına bakıldığında Cronbach Alpha değeri .80; McDonald's Omega değeri .81 olarak hesaplanmıştır.

Siber Zorbalığa Seyirci Müdahale Davranışlarının Cinsiyete Göre İncelenmesi

Siber zorbalığa seyirci müdahale davranışlarının cinsiyete göre farklılaşma durumunu incelemek amacıyla bağımsız örneklemeler için t testi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5. Siber Zorbalığa Seyirci Müdahale Davranışlarının Cinsiyete Göre t-Testi Analizi

Boyutlar	Cinsiyet	N	Aritmetik Ortalama	S.S	t	p
Çevrimiçi pasif yabancı	Erkek	85	18.33	3.98	-.99	.31
	Kız	180	18.87	4.21		
Çevrimiçi mağdurun savunucusu	Erkek	85	20.04	6.11	-1.8	.05
	Kız	180	21.52	5.68		
Çevrimiçi zorbanın destekçisi	Erkek	85	9.70	3.08	.57	.56
	Kız	180	9.45	3.48		
Yüz yüze pasif yabancı	Erkek	85	18.85	3.85	-.15	.87
	Kız	180	18.94	4.22		
Yüz yüze mağdurun savunucusu	Erkek	85	31.41	7.90	-.67	.49
	Kız	180	32.09	7.62		
Yüz yüze zorbanın destekçisi	Erkek	85	13.13	5.78	.42	.67
	Kız	180	12.80	5.93		

Tablo 5 incelendiğinde kız ve erkek öğrencilerin siber zorbalığa seyirci müdahale davranışlarının anlamlı bir düzeyde farklılaşmadığı gözlenmektedir ($p > .05$).

Siber Zorbalığa Seyirci Müdahale Davranışlarının Sınıf Düzeyine Göre İncelenmesi

Siber zorbalığa seyirci müdahale davranışlarının sınıf düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla bağımsız örneklem için t testi uygulanmıştır. Analiz sonuçları Tablo 6'de yer almaktadır.

Tablo 6. Siber Zorbalığa Seyirci Müdahale Davranışlarının Sınıf Düzeyine Göre t-Testi Analizi

Boyutlar	Sınıf	N	Aritmetik Ortalama	S.S	t	p
Çevrimiçi pasif yabancı	9	182	18.71	4.24	.05	.95
	10	83	18.68	3.94		
Çevrimiçi mağdurun savunucusu	9	182	21.06	5.80	.04	.96
	10	83	21.02	6.01		
Çevrimiçi zorbanın destekçisi	9	182	9.74	3.75	1.54	.12
	10	83	9.06	2.21		
Yüz yüze pasif yabancı	9	182	19.09	3.74	1.08	.27
	10	83	18.50	4.79		
Yüz yüze mağdurun savunucusu	9	182	31.92	7.51	.15	.87
	10	83	31.76	8.15		
Yüz yüze zorbanın destekçisi	9	182	13.28	6.29	1.53	.12
	10	83	12.09	4.75		

Tablo 6 incelendiğinde sınıf düzeyine göre siber zorbalığa seyirci müdahale davranışlarının anlamlı bir düzeyde farklılaşmadığı gözlenmektedir ($p>.05$).

Öğrencilerin siber zorbalık seyirci müdahale profil düzeyleri Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7. Öğrencilerin Siber Zorbalığa Seyirci Müdahale Profilleri

Boyutlar	N	Aritmetik	
		Ortalama	S.S
Çevrimiçi pasif yabancı	265	18,70	4,14
Çevrimiçi mağdurun savunucusu	265	21,04	5,85

Çevrimiçi zorbanın destekçisi	265	9,53	3,35
Yüz yüze pasif yabancı	265	18,91	4,10
Yüz yüze mağdurun savunucusu	265	31,87	7,70
Yüz yüze zorbanın destekçisi	265	12,91	5,87

Tablo 7 incelendiğinde yüz yüze ve çevrimiçi mağdurun savunucusu aritmetik ortalama puanlarının daha yüksek olduğu, çevrimiçi zorbanın destekçisi aritmetik ortalama puanlarının daha düşük olduğu gözlenmektedir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma da Macaulay vd. (2022) tarafından geliştirilen Siber Zorbalığa Seyirci Müdahale Ölçeğinin (SZSMÖ) Türk kültürüne uyarlanması, geçerlik ve güvenilirlik analizleri yapılmıştır. SZSMÖ, çevrimiçi pasif yabancı, çevrimiçi mağdurun savunucusu, çevrimiçi zorbanın destekçisi, yüz yüze pasif yabancı, yüz yüze mağdurun savunucusu ve yüz yüze zorbanın destekçisi olmak üzere 6 alt boyut ve 40 maddeden oluşmaktadır. Altı boyutu olan ölçeğin yapı geçerliği için doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Ölçeğin uyum indeks değerleri ($\chi^2/sd= 3,12$; CFI = .90; IFI = .90; GFI= .90; SRMR = .063; RMSEA = .046) altı boyutlu yapıyı doğrulamıştır. Ölçeğin Cronbach Alpha değerleri ölçeğin tümü için .80, alt boyutları için ise .67 ile .87 arasında değişmektedir. SZSMÖ'nin McDonald (ω) güvenilirlik katsayısı ölçeğin tümü için .81, alt boyutları için ise .68 ile .87 arasındadır. Mevcut araştırma sonuçları ele alındığında ölçeğin Türkçe formu, lise öğrencilerinin siber zorbalığa seyirci müdahalelerini ölçmek için kanıtlayıcı bilgiler sunmuştur. Ölçek alt boyutlara göre değerlendirilmektedir. Alt boyuttan alınan yüksek puan o boyuta ilişkin siber zorbalık seyirci müdahale rollerini göstermektedir.

Araştırma sonuçları cinsiyete göre öğrencilerin siber zorbalığa müdahale davranışlarında anlamlı bir farklılaşma olmadığını göstermiştir. Bu durum siber zorbalık olayında seyircilerin tepkilerinin cinsiyete göre değişmediğini ortaya koyabilir. Bu sonuç siber zorbalığa duyarlılıkta erkek ve kızların benzer davranışlar gösterebileceği şeklinde değerlendirilebilir. Bulgular, lise öğrencilerinin sınıf düzeylerinin siber zorbalığa seyirci müdahalelerinde farklılaşma olmadığını göstermektedir. Benzer çalışmalarda siber zorbalığa duyarlığın yaşa bağlı olarak değişmediğini göstermektedir (Elçi ve Seçkin, 2016; Uysal vd., 2014).

Öğrencilerin siber zorbalığa seyirci müdahale profilleri incelendiğinde yüz yüze ve çevrimiçi mağdurun savunucusu aritmetik

ortalama puanlarının daha yüksek olduğu, çevrimiçi zorbanın destekçisi aritmetik ortalama puanlarının daha düşük olduğu gözlenmektedir. Alan yazınında bu bulguyu destekleyen çalışmalar mevcuttur. Örneğin; Ergün Başak ve Baştürk (2019) öğrencilerin siber zorbalık sürecinde en çok mağdur, mağdurun olası savunucusu, zorba, mağdurun savunucusu, zorbanın gizli destekçisi statülerinin izlediğini ortaya çıkarmıştır. Ölçek toplam puan alınarak değerlendirilmemektedir. Ölçekten alınan yüksek puan o alt boyuta ilişkin siber seyirci müdahalesini göstermektedir.

Siber zorbalığa seyirci müdahale ölçeğinin geliştirildiği bu araştırmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. İlk olarak ilişkisel tarama ile değişkenler arasındaki nedensellik hakkında çıkarım yapılması mümkün değildir. Betimsel istatistikten çok daha öteye geçerek çıkarımsal istatistik yapılması oldukça önemlidir. Bu çalışmada betimsel istatistik ile sınırlı kalmıştır. Ayrıca araştırmanın boylamsal ve deneysel desen kullanılarak genişletilmesi daha kapsamlı ve geçerli sonuçlar ortaya çıkaracaktır. Zaman ve maliyet açısından ekonomik olması için tercih edilen kesitsel yöntem bir başka sınırlılık olarak ele alınmaktadır. Ancak sonuç olarak, SZSMÖ'nin Türkçe uyarlamasının yapı geçerliği ve güvenirliliği kullanılabilir kanıtlar sunmaktadır.

Siber zorbalığı seyredenlerin tepkileri, siber zorbalığın azalmasında önleyici etkisi olabilir. Bu bağlamda okullarda rehberlik servisi tarafından siber zorbalık ile ilgili bilinçlendirme çalışması yapılabilir. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin doğru kullanımı, siber zorbalığın ne olduğu, kişileri nasıl etkilediği, ne gibi sorunlar oluşturabildiği, nerelerden ve kimlerden yardım alınabileceği vb. konular hakkında bilgilendirme çalışması yapılabilir.

Bununla birlikte ebeveynlere de siber zorbalık ve seyirci rolleri hakkında farkındalık çalışmaları yapılabilir. Özellikle siber zorbalık davranışının telefon, bilgisayar gibi elektronik ortamlarda yapılması ebeveynlere de sorumluluk yüklemektedir. Ebeveynlerin teknolojiyi nasıl daha iyi kullanacaklarını öğrenmesi, çocukların hatalı içeriklere ulaşmaması ve sorunlu davranışlarının önlenmesi için takip programlarını kullanılabilir.

Araştırmanın Etik Yönü

Yapılan çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Çalışmanın etik kurul beyanı Atatürk Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından onaylanmıştır (Tarih: 12/02/2022, Toplantı Sayısı: 13, Karar No: 15).

Çıkar Çatışması Beyanı

Bu çalışmada, yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan ederiz.

Katkı Oranı Beyanı

Çalışmanın yazarları, makalenin hazırlanmasında eşit oranda katkıda bulunmuşlardır.

Kaynakça

- Aksaray, P.D.S. (2011). Siber zorbalık. *Journal of the Cukurova University Institute of Social Sciences*, 20(2), 405-432.
- Arıcak, O. T., Tanrikulu, T., & Kınay, H. (2012). Siber mağduriyet ölçeği'nin ilk psikometrik bulguları. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 11, 1-6.
- Arıcak, T., Siyahhan, S., Uzunhasanoglu, A., Saribeyoglu, S., Ciplak, S., Yılmaz, N., & Memmedov, C. (2008). Cyberbullying among Turkish adolescents. *Cyberpsychology & Behavior*, 11(3), 253-261.
- Barlett, C.P., & Helmstetter, K.M. (2018). Longitudinal relations between early online disinhibition and anonymity perceptions on later cyberbullying perpetration: A theoretical test on youth. *Psychology of Popular Media Culture*, 7(4), 561-571.
- Barlett, C.P., & Wright, M.F. (2018). Longitudinal relations among cyber, physical, and relational bullying and victimization: Comparing majority and minority ethnic youth. *Journal of Child & Adolescent Trauma*, 11(1), 49-59.
- Barrett, P. (2007). Structural equation modelling: Adjudging model fit. *Personality and Individual Differences*, 42(5), 815-824.
- Bauman, S. (2014). Cyber-bullying and suicide. Youth Suicide and Bullying. Goldblum, P., Espelage, D.L., Chu, J., Bongar, B. (Eds.) *Challenges and Strategies for Prevention and Intervention* içinde (77-92), New York: Oxford University Press.
- Beran, T., & Li, Q. (2005). Cyber-harassment: A study of a new method for an old behavior. *Journal of Educational Computing Research*, 32(3), 265-285. <https://doi.org/10.2190/8YQM-B04H-PG4D-BLLH>
- Betts, L.R., Spenser, K.A., & Gardner, S. E. (2017). Adolescents'

- involvement in cyber bullying and perceptions of school: The importance of perceived peer acceptance for female adolescents. *Sex roles*, 77(7), 471-481.
- Chu, X. (2020). The bystander effect in cyberbullying. A study based on network groups [Doctoral dissertation]. Central China Normal University.
- Dennehy, R., Meaney, S., Cronin, M., & Arensman, E. (2020). The psychosocial impacts of cybervictimisation and barriers to seeking social support: Young People's Perspectives. *Children And Youth Services Review*, 111, 104872.
- Elçi, A., & Seçkin, Z. (2016). Cyberbullying awareness for mitigating consequences in higher education. *Journal of Interpersonal Violence*, 1-15. <https://doi.org/10.1177/0886260516646095>
- Ergün Başak, B., & Baştürk, E. (2019). Ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık deneyimlerinin Olweus'un akran zorbalığı modeli çerçevesinde incelenmesi. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 9(1), 240-278. <https://doi.org/10.18039/ajesi.520847>
- Ferguson, E., & Cox, T. (1993). Exploratory factor analysis: A users' guide. *International Journal of Selection and Assessment*, 1(2), 84-94.
- Gini, G., Card, N.A., & Pozzoli, T. (2018). A meta-analysis of the differential relations of traditional and cyber-victimization with internalizing problems. *Aggressive Behavior*, 44(2), 185-198.
- Hsieh, Y.P. (2020). Parental psychological control and adolescent cyberbullying victimisation and perpetration: The mediating roles of avoidance motivation and revenge motivation. *Asia Pacific Journal of Social Work and Development*, 30(3), 212-226. <https://doi.org/10.1080/02185385.2020.1776153>
- Hu, L.T., & Bentler, P.M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 6(1), 1-55.
- Iacobucci, D. (2010). Structural equations modeling: Fit indices, sample size, and advanced topics. *Journal of Consumer Psychology*, 20(1), 90-98. <https://doi.org/10.1016/j.jcps.2009.09.003>
- Jenkins, L.N., & Nickerson, A.B. (2017). Bullying participant roles and gender as predictors of bystander intervention. *Aggressive Behavior*, 43(3), 281-290.
- Juvonen, J., & Gross, E.F. (2008). Extending the school grounds?-Bullying

- experiences in cyberspace. *Journal of School Health*, 78(9), 496-505.
- Karakaya Özyer, K. (2021). Ölçek geliştirme ve güvenilirlik analizleri: Jamovi uygulaması. *Türk Akademik Araştırmalar Dergisi*, 6(5), 1330-1384. <https://doi.org/10.30622/tarr.1004560>
- Karasar, N. (2023). *Bilimsel araştırma yöntemi*. 38. Baskı, Nobel Yayınevi.
- Kline, R.B. (2015). *Principles and practice of structural equation modeling*. (50. Edition). Guilford Publications.
- Kowalski, R.M., & Limber, S.P. (2013). Psychological, physical, and academic correlates of cyberbullying and traditional bullying. *Journal of Adolescent Health*, 53(1), S13-S20.
- Kowalski, R.M., Giumetti, G.W., Schroeder, A.N., & Lattanner, M.R. (2014). Bullying in the digital age: A critical review and meta-analysis of cyberbullying research among youth. *Psychological Bulletin*, 140(4), 1073-1137. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/a0035618>
- Kurt-Demirbaş, N., & Öztemel, K. (2019). Zorbalıkta Seyirci Müdahale Ölçeği'nin (ZSMÖ) Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 9(54), 965-985.
- Livazović, G., & Ham, E. (2019). Cyberbullying and emotional distress in adolescents: The importance of family, peers and school. *Heliyon*, 5(6), e01992. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2019.e01992>
- Macaulay, P.J., Betts, L.R., Stiller, J., & Kellezi, B. (2022). Bystander responses to cyberbullying: The role of perceived severity, publicity, anonymity, type of cyberbullying, and victim response. *Computers in Human Behavior*, 131, 107238. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2022.107238>
- Mesch, G.S. (2009). Parental mediation, online activities, and cyberbullying. *Cyberpsychology & Behavior*, 12(4), 387-393.
- Midgett, A., Doumas, D.M., & Johnston, A.D. (2017). Establishing school counselors as leaders in bullying curriculum delivery: Evaluation of a brief, school-wide bystander intervention. *Professional School Counseling*, 21(1), 1-9. <https://doi.org/10.1177/2156759X18778781>
- Mishna, F., Cook, C., Gadalla, T., Daciuk, J., & Solomon, S. (2010). Cyber bullying behaviors among middle and high school students. *American Journal of Orthopsychiatry*, 80(3), 362-374.
- Mishna, F., Saini, M., & Solomon, S. (2009). Ongoing and online: Children

- and youth's perceptions of cyber bullying. *Children and Youth Services Review*, 31(12), 1222-1228.
- Nickerson, A.B., Feeley, T.H., & Tsay-Vogel, M. (2017). Applying mass communication theory to bystander intervention in bullying. *Adolescent Research Review*, 2(1), 37-48.
- Özdamar, K. (2013). Paket programlar ile istatikselsel veri analizi: MINITAB 16-IBM SPSS 21. Nisan.
- Palfrey, J., & Gasser, U. (2008). Opening universities in a digital era. *New England Journal of Higher Education*, 23(1), 22-24.
- Patchin, J.W., & Hinduja, S. (2012). *Cyberbullying: An update and synthesis of the research. In Cyberbullying prevention and response* (pp. 13-35). Routledge.
- Peker, A., & Kasikci, F. (2022). Do positivity and sensitivity to cyberbullying decrease cyber-bullying? *Acta Educationis Generalis*, 12(2), 90-111. <https://doi.org/10.2478/atd-2022-0016>
- Peker, A., & Nebioglu-Yildiz, M. (2021). Mediating role of self-control in the relationship between aggressiveness and cyber bullying. *Psychiatry and Behavioral Sciences*, 11(1), 40-49. <https://doi.org/10.5455/PBS.20210114051215>
- Pepler, D., Mishna, F., Doucet, J., & Lameiro, M. (2021). Witnesses in cyberbullying: Roles and dilemmas. *Children & Schools*, 43(1), 45-53.
- Pişkin, M. (2010). Ankara'daki ilköğretim öğrencileri arasında akran zorbalığının incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 35(156), 175-189.
- Reid Chassiakos, Y.L., Radesky, J., Christakis, D., Moreno, M.A., Cross, C., Hill, D., ... & Swanson, W.S. (2016). Children and adolescents and digital media. *Pediatrics*, 138(5), 1-18. <https://doi.org/10.1542/peds.2016-2593>
- Salmivalli, C., Kärnä, A., & Poskiparta, E. (2011). Counteracting bullying in Finland: The KiVa program and its effects on different forms of being bullied. *International Journal of Behavioral Development*, 35(5), 405-411.
- Salmivalli, C. (2010). Bullying and the peer group: A review. *Aggression and Violent Behavior*, 15(2), 112-120. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2009.08.007>
- Salmivalli, C., Lagerspetz, K., Björkqvist, K., Österman, K., & Kaukiainen, A. (1996). Bullying as a group process: Participant roles and their relations to social status within the group. *Aggressive Behavior*:

Official Journal of the International Society for Research on Aggression, 22(1), 1-15.

- Sarmiento, A., Herrera-López, M., & Zych, I. (2019). Is cyberbullying a group process? Online and offline bystanders of cyberbullying act as defenders, reinforcers and outsiders. *Computers in Human Behavior*, 99, 328-334.
- Smith, P.K., Mahdavi, J., Carvalho, M., Fisher, S., Russell, S., & Tippett, N. (2008). Cyberbullying: Its nature and impact in secondary school pupils. *Journal of Child Psychology And Psychiatry*, 49(4), 376-385.
- Sobba, K.N., Paez, R.A., & Ten Bensel, T. (2017). Perceptions of cyberbullying: An assessment of perceived severity among college students. *TechTrends*, 61(6), 570-579.
- TÜİK (2021). Türkiye İstatistik Kurumu, 2021 yılı hane halkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması, [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-KullanimArastirmasi-2021-37437](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-KullanimArastirmasi-2021-37437) adresinden 10 Mart 2023 tarihinde erişilmiştir.
- TÜİK (2022). Türkiye İstatistik Kurumu, 2022 yılı hane halkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması, [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-KullanimArastirmasi-2022](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-KullanimArastirmasi-2022) adresinden 10 Mart 2023 tarihinde erişilmiştir.
- Uysal, İ., Duman, G., Yazıcı, E., & Şahin, M. (2014). Öğretmen adaylarının siber zorbalık duyarlılıkları ve siber zorbalık duyarlılık ölçeğinin bazı psikometrik özellikleri. *Ege Eğitim Dergisi*, 15(1), 191-210.
- Vandebosch, H., & Van Cleemput, K. (2009). Cyberbullying among youngsters: Profiles of bullies and victims. *New Media & Society*, 11(8), 1349-1371.

Adaptation of The Bystander Intervention Scale in Cyber Bullying Into Turkish: Validity And Reliability Study

Extended Abstract

With increased access to social networks in recent years, digital media is an integral part of individuals' social lives (Barlett & Helmstetter, 2018). In social networks, especially adolescents are in an environment that allows them to establish their identity by communicating digitally with their peers and families (Reid Chassiakos et al., 2016). In this context, when Turkish Statistical Institute [TUIK] 2022 data is examined, it is seen that 85% of individuals use the internet, and 82.7%

of individuals use the internet regularly. In the study on the use of information technologies by children between the ages of 6-15 (TUIK, 2021), it was reported that the internet usage rate was 82.7%, and among these, 31.3% of the children who regularly use social media.

Today, developments in communication tools can also affect individuals' behavior. Communication tools can change the way individuals communicate with others, social interaction, access to information, and entertainment. This change may lead to changes in the way young people use communication tools. So much so that young people can spend most of the day using communication technologies and communicate with their friends via social media (Patchin & Hinduja, 2012 Palfrey & Gasser, 2008).

Although electronic communication tools increase social communication, they also allow others to display harmful behavior. The perceived harms of the internet include negative situations such as encountering unknown people, having passwords stolen, being threatened, and receiving sexual messages.(Vandebosch ve Cleemput, 2009). People's negative use of technology has created the concept of cyberbullying, a new type of bullying (Aksaray, 2011).

Specifically, cyberbullying is defined as repeated, intentional, and aggressive action over time by a group or individual using information and communication technologies toward other people (the victim) (Smith et al., 2008). Both studies in different countries around the world and studies in Turkey reveal that cyberbullying is an important problem (Hsieh, 2020; Livazović & Ham, 2019; Peker & Kasıkcı, 2022; Peker & Nebioğlu-Yıldız, 2021).

Individuals involved in the cyberbullying process may behave in different ways by playing various roles (Jenkins & Nickerson, 2017). The most researched roles, also known as participant roles in bullying, are bully, victim, and bystander (Salmivalli et al., 1996). A bully is someone who acts in a way that will offend, embarrass, and humiliate the other person; Victim to those who are exposed to bad and repulsive behavior; Those who are not bullied but witness bullying are referred to as bystanders (Middett et al., 2017; Pişkin, 2010).

In addition to the bully and victim, which are the participant roles of the cyberbullying concept discussed within the scope of the research, the intervention behaviors of bystanders, who are less studied, were examined. For this reason, a study was carried out to adapt the Cyberbullying Bystander Intervention Scale [CBIS], which has a gap in the literature, into Turkish. A scale with established validity and reliability was introduced into the literature to determine the bystander intervention profile of the adapted scale in cyberbullying or to conduct descriptive analysis with its sub-dimensions separately.

The questions to be answered within the scope of the research are given below:

1. Is the Bystander Response to Cyberbullying Scale adapted to Turkish valid and reliable?

2. Is there a significant difference between high school students' cyberbullying intervention behaviors according to their gender?
3. Is there a significant difference between cyberbullying intervention behaviors of high school students according to their grade level?

Method

A relational scanning model was used in the research. 265 high school students studying in two randomly selected schools in Erzurum province in the 2023 academic year participated in the research. The sample group from which data was collected for the research consists of 32.1% male (N=85) and 67.9% female (N=180) students. 68.7% of the students (N=182) were in the ninth grade; 31.3% (N=83) were studying in the tenth grade. The scale developed by Macaulay et al. (2022) was used to determine students' cyberbullying bystander intervention levels. The scale consists of 40 items and 6 sub-dimensions.

Within the scope of the study, we conducted a t-test for independent samples to determine the level of differentiation of intervention methods according to students' gender and grade levels. We used the SPSS-24 program for analysis. We performed confirmatory factor analysis for the construct validity of the scale. For this, we used the Amos 20 program.

Discussion and Conclusion

In this study, the adaptation of the Bystander Intervention to the Cyberbullying Scale (CBIS) developed by Macaulay et al. (2022) to Turkish culture, validity and reliability analyses were conducted. CBIS consists of 6 sub-dimensions and 40 items: online passive stranger, online victim's advocate, online bully's supporter, face-to-face passive stranger, face-to-face victim's advocate, and face-to-face bully's supporter. Confirmatory factor analysis was performed for the construct validity of the scale with six dimensions. The fit index values of the scale ($\chi^2/sd=3,12$; CFI = .90; IFI = .90; GFI = .90; SRMR = .063; RMSEA = .046) confirmed the six-dimensional structure. Cronbach Alpha values of the scale ranged between .80 for the whole scale and between .67 and .87 for the sub-dimensions. The McDonald (ω) reliability coefficient for the whole scale is .81 and the sub-dimensions are between .68 and .87. When the results of the current research are considered, the Turkish form of the scale provided evidentiary information to measure the bystander interventions of high school students to cyberbullying.